

## מחווך מושגי יסוד למורה

תוכנית הלימודים באזרחות (תשס"ב) קובעת את הוראת מושגי היסוד כאחת ממטרות ההוראה בתוך מטרות רבות אחרות, ביניהן: הבנה ויישום של מושגי היסוד באזרחות בהקשרים שונים, הבנת מורכבותה של המערכת הפוליטית והחברתית בישראל, יכולת ניתוח מקורות ועיבוד מידע (זיהוי, מיון, השוואה, ניתוח, מציאת קשרים), יכולת הבחנה בין עובדות ודעות, נקיטת עמדות בנושאים שונים וניסוחן בתוך דיון, ועוד.

פרסום מחווך מושגים זה נועד למורה. מטרתו למקד, בצורה בהירה, את הנדרש מן התלמידים ברמת ידיעה בסיסית של מושגי היסוד, ולאפשר לכל אחד ואחת ממורי האזרחות המלמדים על פי ספרי הלימוד השונים המאושרים להוראה - מרחב מקצועי מתאים להוראה מיטבית של כלל תוכנית הלימודים ולהשגת כלל מטרותיה המגוונות.

המושגים מופיעים כאן במתכונתם הבסיסית, ובמובנם התיאורטי בלבד. מטבע הדברים מושגים אלו מתבררים, מתבהרים במלואם, ומקבלים תוקף רק במפגש עם מציאות החיים, בתוך הקשר ועל ידי דוגמאות. כמו כן, כל מושג מובן רק ביחס למושגים אחרים, ובשילוב עם נושאי לימוד נוספים הנקשרים אליו. ספרי הלימוד וחומרי הלמידה הנוספים הם הבסיס להבנה עמוקה מסוג זה ולהוראת האזרחות בכיתות.

### שימו לב:

לזכור (/) משמעותו שינוי נוסח אפשרי. **משפטים המופיעים בסוגריים אינם חלק מרכיבי החובה.**

במחווך ישנם מושגים ספורים שמהווים רקע או בסיס להבנת המושגים הסמוכים. כאשר לצד מושג נכתב "מושג רקע" משמע שהוא אינו נדרש כמושג חובה לבחינה של תשע"ו.

מלוא הנקודות בבחינת הבגרות יינתנו להגדרה הכוללת התייחסות **לכל** הרכיבים, ויוצרת בעזרת **מילות קישור** מתאימות

### הגדרה בהירה.

ההגדרות שבמחווך מושגים זה הן מעתה אלו שבתוקף והן המחייבות לבחינה. ההגדרות שהופיעו בגרסאות קודמות של המחווך אינן תקפות.

| פתח דבר<br>הרקע ההיסטורי, הכרזת העצמאות |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|-----------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| הצהרת בלפור                             | <input checked="" type="checkbox"/> מכתב ששלח שר החוץ הבריטי בלפור (ב-1917) ללורד היהודי רוטשילד<br><input checked="" type="checkbox"/> מודיע על החלטת ממשלת בריטניה לקדם הקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל                                                                                                                                                                                                                                         |
| כתב המנדט                               | <input checked="" type="checkbox"/> הסמכה לבריטניה על ידי חבר הלאומים (ב-1922)<br><input checked="" type="checkbox"/> להקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל (יישום הצהרת בלפור)<br><input checked="" type="checkbox"/> המנדט ניתן על ארץ ישראל משני עברי הירדן (בריטניה הוציאה את עבר הירדן המזרחי מחוץ למנדט ובכך הניחה תשתית לממלכת ירדן)<br><input checked="" type="checkbox"/> המנדט מדגיש את הצורך לשמור את הזכויות האזרחיות והדתיות של לא-יהודים |

|                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                      | בארץ ישראל                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| החלטה 181 - תוכנית החלוקה                            | <p><input checked="" type="checkbox"/> החלטת עצרת האו"ם בכט' בנובמבר 1947 (29.11.47)</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> החלטה להקים בתוך החלק שנותר מן המנדט בארץ ישראל המערבית, מדינה יהודית ומדינה ערבית</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> ההנהגה היהודית קבלה את התכנית. ההנהגה הערבית דחתה אותה והערבים החלו בפעולות איבה/מלחמה (השלב הראשון של מלחמת העצמאות)</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| הכרזת העצמאות                                        | <p><input checked="" type="checkbox"/> מסמך ההכרזה על מדינת ישראל שנחתם על ידי דוד בן גוריון וחברי מועצת העם (=נציגי הישוב היהודי בארץ ישראל)</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> הוכרזה בה' באייר תש"ח/ 14 במאי 1948, בתל אביב, בעיצומה של מלחמת העצמאות</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> כוללת שלושה חלקים: חלק היסטורי (לגיטימציה), חלק מעשי/ביצועי/אופרטיבי, חלק הצהרתי (אופי המדינה/ עקרונות, פניה לגורמים שונים).</p>                                                                                                                                                                                                                                     |
| הכרזת העצמאות: הצדקות היסטוריות                      | <p><input checked="" type="checkbox"/> הצדקות להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל הקשורות לאירועים היסטוריים (חובה לזכור 3 דוגמאות):</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> בה הוא קם התעצב ויצר נכסי תרבות ובראשם התנ"ך</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> במהלך הגלות העם המשיך בתקוה ובמאמץ לשוב לארץ ישראל</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> נעשה מאמץ לשיבה לארץ בדורות האחרונים שהביא להקמת ישוב גדול ומבוסס</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> השואה הוכיחה את ההכרח בפתרון בעיית האנטישמיות על ידי מדינה יהודית</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> השתתפות היישוב היהודי במלחמת העולם השנייה הקנתה לו את הזכות להימנות על העמים באו"ם</p> |
| הכרזת העצמאות: ההצדקות הבינלאומיות (משפטיות)         | <p><input checked="" type="checkbox"/> הצדקה להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל הנובעת מתמיכה/ הכרה בינלאומית בזכותו העם היהודי למדינה בארץ ישראל</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> החלטות רשמיות של מדינות וגופים בינלאומיים/ דוגמאות: הצהרת בלפור, כתב המנדט, החלטת האו"ם על החלוקה (החלטה 181)</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| הכרזת העצמאות: הצדקה טבעית/אוניברסאלית               | <p><input checked="" type="checkbox"/> הצדקה להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל הנובעת מהזכות הטבעית והאוניברסלית של כל עם להגדרה עצמית</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| מאפיינים היהודיים של המדינה הבאים לידי ביטוי בהכרזה  | <p><input checked="" type="checkbox"/> בהכרזה בא לידי ביטוי האופי היהודי של המדינה בדברים הבאים (חובה לזכור 2 דוגמאות):</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> בשם המדינה: מדינת ישראל/ בהכרזה עליה כמדינה יהודית</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> בפתיחת שעריה לכל יהודי</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> בקריאה לעם יהודי להתלכד סביבה</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> בקביעה כי המדינה תושתת על יסודות החרות הצדק והשלום במורשתם של נביאי ישראל</p>                                                                                                                                                                                        |
| מאפיינים דמוקרטיים של המדינה הבאים לידי ביטוי בהכרזה | <p><input checked="" type="checkbox"/> בהכרזה בא לידי ביטוי האופי הדמוקרטי של המדינה בדברים הבאים (חובה לזכור 3 דוגמאות):</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> הכרזה על הקמת מוסדות דמוקרטיים / קיום בחירות/ כינון חוקה</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> הבטחה לשוויון זכויות חברתי ומדיני לכל אזרחיה ללא הבדל דת גזע ומין/</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | <p>בהבטחה לחרות דת מצפון לשון חינוך תרבות</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> בהבטחה להיות נאמנים לעקרונותיה של מגילת האו"ם</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> בקריאה לערכים תושבי המדינה שקמה להשתתף בבניין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> בהבטחה להעניק לערכים אזרחי ישראל נציגות מתאימה בכל מוסדות המדינה</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> שמירה על המקומות הקדושים לכל הדתות</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> פיתוח הארץ לטובת כל תושביה</p>                                                                                                   |
| פניות לגורמים שונים                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | <p><input checked="" type="checkbox"/> לאו"ם - לשיתוף פעולה בהגשמת החלטת החלוקה/ להקמת אחדות כלכלית בארץ ישראל בכללותה/ לקבל את ישראל לתוך משפחת העמים</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> לערכים תושבי מדינת ישראל שזה עתה קמה - לשמור על השלום, לקחת חלק בהקמת המדינה, על יסוד אזרחות מלאה ושווה במדינה וייצוג מתאים בכל מוסדותיה</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> למדינות שכנות- מושטים יד לשלום ושכנות טובה, לשיתוף פעולה במאמץ לקדם את המזרח התיכון כולו.</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> לעם היהודי בתפוצות להתלכד סביב הישוב היהודי ולסייע במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל</p> |
| <p><b>פרק א' – מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית:</b></p> <p><b>הרעיון הלאומי, ההצדקות למדינת הלאום, עמדות לגבי אופייה הרצוי של המדינה היהודית, מאפייניה של מדינת ישראל כמדינה יהודית (המצוי: משפטיים, מרחב ציבורי, בין הציבורי לפרטי), מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות, החברה הישראלית, המיעוטים בישראל, השסע הלאומי</b></p> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <p><b>הרעיון הלאומי וטיפוסים/ סוגים של מדינות לאום</b></p>                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| מדינה<br>(תנאים למדינה)                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | <p><input checked="" type="checkbox"/> ארגון חברתי הכולל שלטון</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> על אוכלוסייה</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> היושבת בשטח מוגדר (טריטוריה)</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> בעל ריבונות פנימית וחיצונית (חוסר כפיפות לגורמים חיצוניים)</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> הכרה בינלאומית (קיים ויכוח האם זהו מרכיב הכרחי בהגדרה)</p>                                                                                                                                                                                                                         |
| אזרח<br>(מושג רקע)                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | <p><input checked="" type="checkbox"/> מעמד חוקי ממנו נובעות זכויות וחובות (התנאים לקבלת האזרחות משתנים ממדינה למדינה)</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> הזכויות העיקריות: הגנה על בטחונו, הצבעה בבחירות, זכות כניסה למדינה, חופש עיסוק במדינה, זכויות סוציאליות</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> החובות העיקריות: ציות לחוק, חובות על פי חוק (תשלום מיסים ושרות צבאי או לאומי)</p>                                                                                                                                                                                                                             |
| קבוצה אתנית                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | <p><input checked="" type="checkbox"/> קבוצה שלה יסודות משותפים אתניים-תרבותיים/ מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה, ולעתים גם דת</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> קבוצה זו אינה בהכרח בעלת דרישות להגדרה עצמית/ לריבונות</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| לאום                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | <p><input checked="" type="checkbox"/> קבוצה שלה יסודות משותפים (אתניים-תרבותיים וגם/או יסודות פוליטיים)</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> לקבוצה זו מדינה ריבונית או אוטונומיה בתוך מדינה ריבונית, או שהיא שואפת לאחד משני אלו</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| לאומיות אתנית-תרבותית                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | <p><input checked="" type="checkbox"/> השאיפה המשותפת לבני לאום לשלטון עצמי במסגרת של מדינה ריבונית/ לניהול עצמי בתוך מדינה</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> מבוססת על יסודות אתניים-תרבותיים: מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה, ולפעמים</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |

| גם דת (אין חפיפה בין לאומיות לאזרחות)                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|--------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| לאומיות<br>פוליטית/אזרחית                                    | <p>☒ השאיפה המשותפת לבני לאום לשלטון עצמי במסגרת של מדינה ריבונית/ לניהול עצמי בתוך מדינה</p> <p>☒ מבוססת על יסודות פוליטיים: שותפות/ רצון-משותף לחיות באותה מדינה/ במסגרת פוליטית ובקידום יחד ערכים ונורמות משותפים/ תפיסה של "טוב משותף"</p>                                                                                                                                                                                   |
| מדינת לאום אתנית-תרבותית                                     | <p>☒ מדינה המזוהה ברמה הקולקטיבית עם לאום אתני-תרבותי אחד ומבטאת את זכותו להגדרה עצמית לאומית</p> <p>☒ חלק מהסמלים, המועדים, החוקים ומוסדות המדינה נותנים ביטוי ליסודות האתניים התרבותיים (מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה, ולפעמים גם דת) של קבוצת הרוב הלאומי</p> <p>☒ קיימים גם יסודות פוליטיים-תרבותיים-ערכיים משותפים לכלל אזרחי המדינה (רצון משותף לחיות באותה מדינה ולקדם יחד ערכים ונורמות משותפים/ תפיסה של "טוב משותף")</p> |
| מדינה דו לאומית                                              | <p>☒ מדינה המזוהה ברמה הקולקטיבית עם שני לאומים אתניים שונים ומבטאת את זכותם להגדרה עצמית לאומית</p> <p>☒ חלק מהסמלים, המועדים, החוקים ומוסדות המדינה מבטאים את היסודות האתניים התרבותיים של שני הלאומים הדומיננטיים במדינה</p> <p>☒ קיימים גם יסודות פוליטיים-תרבותיים-ערכיים משותפים לכלל אזרחי המדינה (רצון משותף לחיות באותה מדינה ולקדם יחד ערכים ונורמות משותפים/ תפיסה של "טוב משותף") המגבשים את שני הלאומים</p>         |
| מדינה רב לאומית                                              | <p>☒ מדינה המזוהה ברמה הקולקטיבית עם מספר לאומים אתניים דומיננטיים במדינה</p> <p>☒ הסמלים, המועדים, החוקים ומוסדות המדינה נותנים ביטוי ליסודות האתניים והתרבותיים של כל הלאומים הדומיננטיים במדינה</p> <p>☒ קיימים גם יסודות פוליטיים-תרבותיים-ערכיים משותפים לכלל אזרחי המדינה (רצון משותף לחיות באותה מדינה ולקדם יחד ערכים ונורמות משותפים/ תפיסה של "טוב משותף") המגבשים את כלל הלאומים</p>                                  |
| מדינת לאום<br>פוליטית/כלל אזרחי                              | <p>☒ מדינה שמגדירה את השייכות הלאומית על בסיס האזרחות בלבד/ נייטרלית מבחינה אתנית (חפיפה בין לאומיות לאזרחות)</p> <p>☒ הסמלים, המועדים, החוקים ומוסדות המדינה מבטאים יסודות המשותפים לכל האזרחים במדינה</p> <p>☒ היסודות הפוליטיים משקפים ערכים משותפים לכלל אזרחי המדינה</p>                                                                                                                                                    |
| <b>ההצדקות השונות למדינת הלאום הדמוקרטית (אתנית-תרבותית)</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| ההצדקה מן הזכות להגדרה עצמית/ ההצדקה הקולקטיבית              | <p>☒ לעמים יש זכות טבעית לממש את זהותם/ תרבותם הלאומית במדינת לאום</p> <p>☒ צידוק זה איננו ממוקד בזכויות הפרט, אלא עוסק בזכויות של קבוצות קולקטיביות-לאומיות/ בחירות פוליטית של עמים</p> <p>☒ (יישום לישראל: העם היהודי, כאומה בעלת מורשת מובחנת ועשירה, זכאי למדינת לאום למימוש תרבותו)</p>                                                                                                                                     |
| ההצדקה הליברלית על פי הזכות לתרבות                           | <p>☒ לבני אדם יש זכות לתנאים שיאפשרו להם לפתח את תרבותם בצורה מיטבית</p> <p>☒ מדינת לאום היא הכלי המיטבי לפיתוח תרבותי מלא של אומה, ולכן יש לשאוף</p>                                                                                                                                                                                                                                                                            |

|                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                                                                                                                                 | <p>להעניק לכל תרבות לפחות מדינה אחת</p> <p>☒ ההצדקה תלויה בשמירת זכויות הפרט של כלל האזרחים וכן בהכרה בזכות של קבוצות אחרות לביטוי לאומי</p> <p>☒ (יישום לישראל: מדינת הלאום היהודית היא המקום היחיד בו המרחב הציבורי מונחה על ידי התרבות היהודית: שפה, ימי שבתון, סמלים, רוב יהודי)</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| ההצדקה על פי חשיבות הסולידריות                                                                                                                                                                                                  | <p>☒ מדינת לאום אתנית תרבותית היא בסיס לסולידריות חזקה בין רוב האזרחים בגלל הקשר הלאומי ביניהם/ שותפות גורל היסטורית</p> <p>☒ סולידריות זו מחזקת את יציבות המדינה (מונעת מלחמות אזרחים)/ מחזקת דאגה לרווחה (שיכולה להועיל גם לקבוצות המיעוט במדינה)</p> <p>☒ (יישום לישראל: הסכמתם של רוב אזרחי ישראל על הגדרתה כמדינה יהודית מחזקת את הסולידריות ומסייעת לחוסנה של המדינה, אין בכך כדי לשלול את חשיבותה של סולידריות בין כלל אזרחי המדינה)</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| ההצדקה על פי עקרון הכרעת הרוב                                                                                                                                                                                                   | <p>☒ הכרעת הרוב הוא עקרון יסוד בדמוקרטיה</p> <p>☒ כאשר רוב האזרחים רוצים בכך מתחייב מעקרון הכרעת הרוב לעצב את המדינה כמדינת לאום</p> <p>☒ (יישום לישראל: רוב הציבור בישראל תומך בהגדרתה כמדינה יהודית ודמוקרטית ולכן על פי העקרון של הכרעת הרוב עליה להיות כזו)</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| ההצדקה במקרה היהודי על פי הזכות לביטחון ומניעת רדיפות                                                                                                                                                                           | <p>☒ לבני אדם יש זכות לחיים ולביטחון ובמקרים של רדיפות ואיום מדינת לאום מהווה מסגרת מיטבית למניעתן</p> <p>☒ העם היהודי מאוים במיוחד על ידי אנטישמיות, שגם כיום לא נעלמה מן העולם/ מדינת ישראל דואגת יותר מכל מדינה אחרת למימוש זכותם של יהודים לחיים ובטחון</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| <p><b>עמדות שונות לגבי אופייה הרצוי של מדינת ישראל- אופי וזהות דתי ולאומי</b></p> <p><b>קיים רצף עמדות בנושא זה-</b></p> <p><b>על הרצף ניתן לסמן כמה נקודות בולטות אך רבים מאד נוקטים בעמדות ביניים או משלבים בין עמדות</b></p> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| רצף העמדות ("חלומות") בנושא זהות הדתית-תרבותית הרצויה של המדינה                                                                                                                                                                 | <p><b>עמדה דתית חרדית:</b></p> <p>☒ מדינת ישראל צריכה להיות מדינה יהודית ולנהוג על פי דיני התורה בכל תחומי החיים</p> <p>☒ קיים מגוון דעות בשאלת היקף שיתוף הפעולה עם המדינה כל עוד אינה נוהגת על פי התורה</p> <p><b>עמדה דתית לאומית:</b></p> <p>☒ מדינת ישראל צריכה להיות יהודית ודמוקרטית ויש לפעול לשימור ולחזוק האופי היהודי הדתי/ הלכתי במרחב הציבורי (שבת, כשרות, נישואין)</p> <p>☒ המדינה היא "אתחלתא דגאולה"/ שלב בתהליך הגאולה/ בעלת ערך דתי</p> <p><b>עמדה מסורתית:</b></p> <p>☒ מדינת ישראל צריכה להיות יהודית ודמוקרטית תוך שימור האופי היהודי במרחב הציבורי</p> <p>☒ המדינה צריכה לבטא הזדהות כללית עם ערכי הדת אך לא בהכרח מתוך מחויבות להלכה</p> <p><b>עמדה חילונית- היהדות כתרבות:</b></p> <p>☒ מדינת ישראל צריכה להיות יהודית ודמוקרטית תוך ביטוי המורשת התרבותית-</p> |

|                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|-------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                   | <p>היהודית במרחב הציבורי</p> <p>☒ האופי של ביטוי המורשת נתון לפרשנויות שונות ואיננו מחויב לדגם מסוים או להלכה</p> <p><b>עמדה חילונית- הפרדת הדת מהמדינה:</b></p> <p>☒ מדינת ישראל צריכה להיות יהודית ודמוקרטית תוך מימוש מירבי של חופש הבחירה וללא סממנים דתיים</p> <p>☒ חוקי המדינה ומוסדותיה צריכים להתנתק מדת/מסורת ולהישען על עקרונות דמוקרטים</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| <p>רצף העמדות ("חלומות") בנושא זהותה הלאומית הרצויה של המדינה</p> | <p><b>מדינת ישראל כמדינת לאום יהודית של כל אזרחיה:</b></p> <p>☒ הגישה השלטת בישראל ולפיה מדינת ישראל היא מדינת לאום של העם היהודי המזוהה עם היהודים בארץ ובתפוצות אך גם מחויבת לשיוויון זכויות לאזרחיה הלא היהודים</p> <p><b>מדינת ישראל כמדינת לאום יהודית אתנית:</b></p> <p>☒ עמדת קצה התומכת במחויבות לשמירה וחיזוק אופייה היהודי של המדינה גם במחיר פגיעה בשוויון הזכויות של לא-יהודים (מימוש גישה זו במלואה נוגד את החוק הקיים בישראל)</p> <p><b>מדינת לאום פוליטית של כלל אזרחיה או של כלל לאומיה:</b></p> <p>☒ עמדת קצה התומכת בביסוס זהות לאומית משותפת לכלל האזרחים תוך ביטול הזהות היהודית של המדינה או תוך השוואתה הגמורה לזהויות האתניות האחרות. (מימוש גישה זו במלואה נוגד את החוק הקיים בישראל).</p> |
| <b>המאפיינים היהודיים של המדינה כפי שהם מתקיימים הלכה למעשה</b>   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <b>היבטים משפטיים- חקיקה</b>                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <p>חוק חינוך ממלכתי</p>                                           | <p>☒ החוק מגדיר את היעדים של מערכת החינוך הממלכתי בישראל.</p> <p>☒ בין היעדים השונים (כמו חינוך לאהבת כל אדם, לנאמנות למדינה, לערכים דמוקרטיים, לדעת וליצירתיות) נמנים אהבת העם והארץ ולימוד מורשת ישראל והמסורת היהודית/ החוק מדגיש את חשיבות הנחלתה של התרבות היהודית בבתי הספר</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <p>חוק שעות עבודה ומנוחה</p>                                      | <p>☒ החוק מגדיר את שעות העבודה וימי עבודה ומנוחה במשק</p> <p>☒ ליהודים נקבעה השבת כיום השבתון השבועי. ללא יהודים- בשישי, שבת או ראשון לפי בחירתם</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| <p>חוק יסודות המשפט</p>                                           | <p>☒ החוק מתייחס למקרים בהם אין חקיקה ראשית/ חקיקה שיפוטית אחרת לגבי המקרה הנדון</p> <p>☒ החוק מנחה את בתי המשפט לפסוק על פי "עקרונות החרות הצדק והיושר שבמורשת ישראל" במקרים בהם אין חקיקה ראשית/ חקיקה שיפוטית אחרת המתייחסת למקרה</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| <p>חוק יסוד מקרקעי ישראל</p>                                      | <p>☒ החוק קובע כי אדמות המדינה (הכוללות את אדמות הקק"ל) ניתנות לחכירה בלבד ולא למכירה</p> <p>☒ נועד לשמירה על אדמות הקק"ל שנקנו במהלך השנים בידי יהודים למען פיתוח ההתיישבות יהודית</p> <p>☒ (החוק ודרכי יישומו נתונים במחלוקת ציבורית ובשנים האחרונות חלו כמה</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |

| שינויים בצורת יישומו)           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|---------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| חוק איסור גידול חזיר            | <input checked="" type="checkbox"/> החוק אוסר גידול חזיר באזורים יהודים ומוסלמים<br><input checked="" type="checkbox"/> החוק אינו אוסר על אכילת חזיר/גידול חיות לא כשרות אחרות<br><input checked="" type="checkbox"/> האיסור על גידול חזיר נובע ממעמדו השלילי הסמלי וההיסטורי ביהדות                                                                                                                                                                                                                         |
| חוק חג המצות                    | <input checked="" type="checkbox"/> החוק אוסר על בעלי עסקים הצגת ומכירת חמץ ברשות הרבים באזורים יהודים במהלך ימי חג הפסח<br><input checked="" type="checkbox"/> החוק אינו אוסר אכילת חמץ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| חוק יום הזיכרון לשואה ולגבורה   | <input checked="" type="checkbox"/> החוק קובע את יום כ"ז בניסן (התאריך הלועזי משתנה בכל שנה) כיום הזיכרון לשואה ולגבורה<br><input checked="" type="checkbox"/> החוק מבטא את הזיקה של מדינת ישראל להיסטוריה של העם היהודי                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| חוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם | <input checked="" type="checkbox"/> החוק קובע כללי ענישה ייחודיים (כולל עונש מוות) על פשעי הנאצים ועוזריהם למרות שנעשו לפני הקמת המדינה ומחוץ לגבולותיה<br><input checked="" type="checkbox"/> הענישה מתייחסת לפשעים שנעשו נגד העם היהודי                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| חוק השידור הציבורי              | <input checked="" type="checkbox"/> החוק כולל את יעדיו של השידור הציבורי בישראל<br><input checked="" type="checkbox"/> מונה ביניהם את טיפוח וקידום השפה העברית ומורשת ישראל                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| חוק בתי הדין הרבניים            | <input checked="" type="checkbox"/> החוק קובע שכל אזרחי ישראל מחויבים להתחתן ולהתגרש במסגרת בתי הדין של בני דתם / נישואין וגירושין של יהודים בישראל יערכו על פי דין תורה<br><input checked="" type="checkbox"/> (החל מ-2010 המדינה מאפשרת נישואין אזרחיים לאזרחים שהינם חסרי דת)                                                                                                                                                                                                                             |
| <b>המרחב הציבורי</b>            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| מעמד השפה העברית                | <input checked="" type="checkbox"/> העברית אמנם לא נקבעה בחוק מפורש כשפה הרשמית של מדינת ישראל וכך נותרה החקיקה מתקופת המנדט המקנה לעברית ולערבית מעמד של שפות רשמיות (לאחר הביטול המפורש בחקיקה של מעמד השפה האנגלית)<br><input checked="" type="checkbox"/> החקיקה והפסיקה בישראל מקנות עדיפות לעברית כשפה רשמית כביטוי לאופייה היהודי של המדינה                                                                                                                                                           |
| לוח השנה העברי                  | <input checked="" type="checkbox"/> לוח השנה העברי הוא לוח השנה הרשמי של מדינת ישראל כביטוי לאופייה היהודי של המדינה<br><input checked="" type="checkbox"/> החגים היהודים הינם ימי שבתון רשמיים במדינה<br><input checked="" type="checkbox"/> החוק מחייב שימוש בתאריך עברי בכל מסמך רשמי היוצא מטעם המדינה ומוסדותיה                                                                                                                                                                                         |
| סמלי המדינה                     | <input checked="" type="checkbox"/> סמלי המדינה הקבועים בחוק מבטאים את זהותה היהודית<br><input checked="" type="checkbox"/> דגל המדינה מורכב ממגן דוד שהוא סמל יהודי מסורתי ומפסי תכלת ולבן שהם צבעי הטלית היהודית, (נבחר כדגלה של התנועה הציונית עוד בראשית דרכה)<br><input checked="" type="checkbox"/> סמל המדינה הינו המנורה שעמדה בבית המקדש בירושלים ומשני צדיה ענפי זית<br><input checked="" type="checkbox"/> המנון המדינה, "התקווה", מבטא את שאיפת העם היהודי לחזור לארצו ולחדש בה את חרותו המדינית |
| <b>בין הציבורי לפרטי</b>        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| הסדר הסטטוס-קוו                 | <input checked="" type="checkbox"/> ההסדר להכרעה במחלוקות בסוגיות דת ומדינה שיסודו מיוחס למכתב הצהרת כוונות מ-1947 (שנשלח מהנהלת הסוכנות היהודית למפלגת אגודת ישראל)<br><input checked="" type="checkbox"/> נועד למנוע העמקת מחלוקות בין דתיים לחילוניים ולאפשר חיים משותפים                                                                                                                                                                                                                                 |

|                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|--------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                    | <p>במדינה שעתידה לקום</p> <p>☒ עוסק בהסדרת ארבע סוגיות מרכזיות של דת ומדינה: 1. הגדרת השבת כיום המנוחה במדינת ישראל (ליהודים) 2. מטבח כשר במוסדות ממלכתיים 3. נישואין וגירושין של יהודים יתנהלו בהתאם להלכה 4. מתן אוטונומיה לזרם החינוך הדתי</p> <p>☒ רובו נתקבע בחקיקה ואופן שימורו ויישומיו הראויים נתונים לאורך כל השנים בויכוח ציבורי</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| <b>האחריות והמחויבות ההדדית של מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| אחריות המדינה לתפוצות                                              | <p>☒ מחויבות המדינה ליהדות התפוצות באה לידי בתחומים שונים המבטאים את תפישתה כמדינת הלאום של כל העם היהודי. ביניהם ניתן למנות:</p> <p>☒ חוק השבות וחוק האזרחות המאפשרים לכל יהודי לעלות לישראל ולקבל אזרחות בה</p> <p>☒ מוסדות רשמיים של המדינה המטפלים בחיזוק זהותה היהודית של יהדות התפוצות ובעלייתה לישראל (למשל: ההסתדרות הציונית העולמית המעוגנת בחוק, קיומו של שר לענייני תפוצות ושר קליטה)</p> <p>☒ התגייסות המדינה לטובת יהודים המצויים במצוקה ברחבי העולם</p> <p>☒ החוק הפלילי של מדינת ישראל מאפשר ענישה של מי שפגע ביהודי על רקע יהדותו גם אם עשה זאת מחוץ לשטחה של המדינה וכלפי יהודי שאיננו אזרח המדינה</p>                                                       |
| יחס התפוצות למדינה                                                 | <p>☒ זהות – רבים מיהודי העולם חשים קרבה והזדהות עם מדינת ישראל על אף היותם אזרחים לכל דבר במדינותיהם. במקרים מסוימים הדבר גורם לדילמות של "נאמנות כפולה".</p> <p>☒ תמיכה פוליטית בישראל – על ידי ארגונים ושדולות המשתדלים להשפיע על ממשלותיהם לתמוך בישראל בהקשרים שונים</p> <p>☒ תמיכה כלכלית – לאורך השנים תומכת יהדות התפוצות בפעילויות שונות בישראל בסכומים גדולים</p> <p>☒ הדור הצעיר בהרבה קהילות מזדהה פחות עם ישראל ונעשים מאמצים לחיזוק הזדהות זו (פרויקט תגלית, שליחי הסוכנות היהודית וכדומה)</p>                                                                                                                                                                   |
| נתונים על יהדות העולם והתפוצות (מושג רקע)                          | <p>☒ בעולם כ-13.5 מיליון יהודים</p> <p>☒ הריכוז הגדול ביותר של יהודים מצוי כיום בישראל - למעלה מ-40 אחוז, והריכוז הבא אחריו מצוי בצפון אמריקה (ארה"ב וקנדה) – גם הוא למעלה מ-40 אחוז</p> <p>☒ הקבוצה הדתית הגדולה ביהדות ארה"ב היא הקבוצה הרפורמית, אחריה הקונסרבטיבית, ורק אחריה האורתודוקסית (מלבד רבים שמגדירים עצמם יהודים ללא השתייכות לאף זרם דתי), בניגוד למצב בישראל בו רוב מוחלט של הדתיים מגדירים עצמם אורתודוקסיים</p> <p>☒ ריכוזים גדולים נוספים של יהודים מצויים בצרפת, בריטניה, רוסיה, ארגנטינה וגרמניה</p> <p>☒ בשונה מישראל, בריכוזים הגדולים של יהודי העולם ישנם אחוזים גדולים של נישואי תערובת, וההמשכיות של הזהות היהודית היא נושא מרכזי בדיון הציבורי</p> |
| <b>מעמד המיעוטים בישראל</b>                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| מעמד המיעוטים במדינת ישראל                                         | <p>☒ בהכרזת העצמאות התחייבה מדינת ישראל להעניק זכויות שוות לכל אזרחיה ללא הבדל דת גזע ומין</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | <input checked="" type="checkbox"/> ישראל מעניקה לכל אזרחיה זכויות פרט מלאות ושוות<br><input checked="" type="checkbox"/> החוק אוסר אפליה בקבלה לעבודה על בסיס לאומי או דתי<br><input checked="" type="checkbox"/> ישנה אפשרות נרחבת לביטוי תרבותי ודתי במרחב הציבורי ובהיבטים מוסדיים (לעומת כמה ממדינות אירופה בהן קיימת הגבלה על לבישת כיסוי ראש מלא או בניית צריחי מסגדים)                                                                                                                                                                                 |
| ביטויי קבוצות המיעוט במרחב הציבורי והמוסדי                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | <input checked="" type="checkbox"/> לשפה הערבית מעמד מיוחד בישראל. חלק מפרסומי המדינה/שלטי הכוונה/תקנות שונות מחויבות להיכתב גם בערבית<br><input checked="" type="checkbox"/> ימי המועד של המיעוטים מוכרים להם כימי חופשה<br><input checked="" type="checkbox"/> בני העדות הלא יהודיות כפופים לשיפוט הדתי של בתי הדין על פי דתם בנושאי אישות<br><input checked="" type="checkbox"/> למיעוטים השונים קיימות מערכות חינוך נפרדות המתנהלות בשפתם<br><input checked="" type="checkbox"/> חוק החינוך הממלכתי קובע כמטרה לחנך כל אדם לכבוד למורשתו ולזהותו התרבותית. |
| <b>השסע הלאומי ואתגר החיים המשותפים</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| שסע לאומי בישראל                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | <input checked="" type="checkbox"/> מתח / פיצול / חיכוך בין יהודים וערבים בישראל (בקווי 1967)<br><input checked="" type="checkbox"/> נובע מסיבות היסטוריות/ דתיות/ חברתיות/ פוליטיות (יש להדגים לפחות שתי סיבות)<br><input checked="" type="checkbox"/> מתבטא בעוינות הדדית/ מתחים / אפליה (יש להדגים לפחות דרך אחת)                                                                                                                                                                                                                                           |
| דרכי התמודדות עם השסע הלאומי                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | <input checked="" type="checkbox"/> חינוך כל המגזרים לסובלנות ולקבלת האחר במדינה יהודית ודמוקרטית<br><input checked="" type="checkbox"/> הקפדה על זכויות הפרט וזכויות תרבותיות מסוימות<br><input checked="" type="checkbox"/> קידום ייצוג הולם בשירות המדינה ובחברות ממשלתיות<br><input checked="" type="checkbox"/> מדיניות של העדפה מתקנת/ הקצאת משאבים מיוחדים (הונהגה בישראל בכמה תחומים כלפי המיעוט הערבי)<br><input checked="" type="checkbox"/> הנהגת שיטת בחירות יחסית המאפשרת ייצוג בכנסת לקבוצות השונות                                              |
| <b>פרק ב' - מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של משטר דמוקרטי- הרעיון הדמוקרטי. (עקרון שלטון העם, תפישות דמוקרטיות, תרבות פוליטית דמוקרטית, עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט, זכויות האדם והאזרח וחובותיו, גישות כלכליות חברתיות במדינה דמוקרטית, גלובליזציה, עקרון הגבלת השלטון, עקרון שלטון החוק, זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה)</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| <b>עקרון שלטון העם</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| עקרון שלטון העם                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | <input checked="" type="checkbox"/> עקרון יסוד של הדמוקרטיה<br><input checked="" type="checkbox"/> כלל האזרחים הם הריבון/ מקור הסמכות<br><input checked="" type="checkbox"/> האזרחים בוחרים שלטון של נציגים/ שלטון נבחר- לזמן קצוב המוגדר בחוק                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| דמוקרטיה ישירה                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | <input checked="" type="checkbox"/> כלל האזרחים מקבלים את ההחלטות בענייני המדינה ללא מתווכים/ נציגים                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| דמוקרטיה עקיפה/ייצוגית                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | <input checked="" type="checkbox"/> כלל האזרחים בוחרים נציגים שהם המקבלים את ההחלטות בענייני המדינה/ מקדמים מדיניות מסוימת                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| משאל עם                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | <input checked="" type="checkbox"/> שאלה מוגדרת המופנית אל כלל ציבור הבוחרים/ האזרחים<br><input checked="" type="checkbox"/> כלי/הליך של דמוקרטיה ישירה/ על מנת לשקף באופן ישיר את עמדות הציבור<br><input checked="" type="checkbox"/> בחלק מן המדינות תוצאות המשאל מחייבות באופן חד משמעי ובאחרות הוא מוגדר ככלי מיעוץ בלבד בידי המחוקקים                                                                                                                                                                                                                     |

|                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|-----------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| בחירות דמוקרטיות                                                                  | <input checked="" type="checkbox"/> מאפיין בסיסי בכל סוגי הדמוקרטיות<br><input checked="" type="checkbox"/> הליך המאפשר חילופי שלטון<br><input checked="" type="checkbox"/> מציינים חמישה תנאים הכרחיים לקיומן: כלליות, חשאיות, מחזוריות, שוויוניות, התמודדות/תחרות חופשית                                                                                                                                            |
| כלליות                                                                            | <input checked="" type="checkbox"/> כל אזרחי המדינה זכאים לבחור ולהיבחר למוסדות הנבחרים במדינה במגבלות הכתובות בחוק (כמו גיל מינימלי ובמדינות מסוימות עבריינות על החוק)                                                                                                                                                                                                                                               |
| חשאיות                                                                            | <input checked="" type="checkbox"/> איש מלבד הבוחר לא יודע במי בחר<br><input checked="" type="checkbox"/> מובטח שהבוחר לא יושפע מלחצים של גורמים שונים                                                                                                                                                                                                                                                                |
| מחזוריות                                                                          | <input checked="" type="checkbox"/> הבחירות חוזרות במרווחי זמן ידועים וסדירים הקבועים בחוק                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| שוויוניות                                                                         | <input checked="" type="checkbox"/> קולו של כל מצביע שווה למשנהו                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| התמודדות חופשית/הוגנת                                                             | <input checked="" type="checkbox"/> הבחירות מאפשרות תחרות הוגנת המבוססת על חירויות וזכויות פוליטיות (במיוחד חופש הביטוי וחופש ההתאגדות)                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| שיטת בחירות ארצית                                                                 | <input checked="" type="checkbox"/> כל הארץ מהווה אזור בחירה אחד לצורך חישוב תוצאות הבחירות                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| שיטת בחירות יחסית                                                                 | <input checked="" type="checkbox"/> חלוקת המושבים בפרלמנט יחסית (בקירוב) למספר הקולות שבהם זכתה כל רשימת מועמדים/ כל מפלגה<br><input checked="" type="checkbox"/> החישוב נעשה לפי מספר המצביעים בבחירות או לפי הקולות הכשרים בלבד - בתנאי שהמפלגה עברה את אחוז החסימה                                                                                                                                                 |
| שיטת בחירות רשימתית                                                               | <input checked="" type="checkbox"/> מצביעים למפלגה שלה רשימת מועמדים (קבועה מראש או המושפעת מהצבעת הבוחרים)<br><input checked="" type="checkbox"/> דרכים רוחות לקביעת הרשימה: בחירות מקדימות (פריימריז)/ בחירות במוסדות המפלגה/ ועדה מסדרת/ ראש הרשימה                                                                                                                                                                |
| אחוז החסימה<br>[מושג רקע]                                                         | <input checked="" type="checkbox"/> בשיטת הבחירות היחסית נקבע אחוז מכלל קולות המצביעים (משתנה ממדינה למדינה)<br><input checked="" type="checkbox"/> על מפלגה לקבלו כדי שתוכל לזכות בייצוג בבית הנבחרים/ בפרלמנט<br><input checked="" type="checkbox"/> לשם מה? מטרתו להגביל את מספר המפלגות המיוצגות בבית הנבחרים<br><input checked="" type="checkbox"/> אחוז החסימה הנוכחי בישראל עומד על 3.25 אחוזים שהם כ-4 מנדטים |
| <b>תפיסות דמוקרטיות- עמדות לגבי אופייה הרצוי של מדינת ישראל אופי וזהות אזרחית</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| דמוקרטיה ליברלית-אינדבידואלית                                                     | <input checked="" type="checkbox"/> מעמידה במרכז את הפרט ואת זכויותיו<br><input checked="" type="checkbox"/> תפקיד המדינה לאפשר לכל אזרח מימוש מירבי של רצונותיו וזכויותיו ללא התייחסות להשתייכותו האתנית-תרבותית<br><input checked="" type="checkbox"/> כל אזרח או קהילה חופשיים לקבוע לעצמם את ערכיהם ואין זה מתפקידה של המדינה לקדם ערכים או מאפיינים תרבותיים                                                     |
| דמוקרטיה רפובליקנית                                                               | <input checked="" type="checkbox"/> רואה את הפרט הן כיחיד והן כחלק מקהילה לאומית או אזרחית<br><input checked="" type="checkbox"/> תפקיד המדינה אינו מתמצה בחופש הפרט והיא נועדה גם כדי לאפשר את טובת הכלל ומימוש ערכי הקהילה המשותפים הנקבעים בתהליך הדמוקרטי<br><input checked="" type="checkbox"/> בדמוקרטיה רפובליקנית נשמרות זכויות הפרט של כל האזרחים, גם אלו שאינם שייכים לקבוצת הרוב הלאומית                   |
| דמוקרטיה רב-תרבותית                                                               | <input checked="" type="checkbox"/> רואה את הפרט הן כיחיד והן כחלק מקהילה – לאומית, אתנית-תרבותית או דתית<br><input checked="" type="checkbox"/> תפקיד המדינה אינו מתמצה בחופש הפרט והיא נועדה גם כדי לתמוך בקהילות השונות המצויות בתוכה במידה שווה                                                                                                                                                                   |

|                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|-------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                 | <p>☒ התמיכה נעשית בעיקר באמצעות תקצוב הקבוצות השונות והנכחתן במרחב הציבורי</p> <p>☒ יש להדגיש ברמה המדינתית את השוויון בין הקהילות השונות</p>                                                                                                                                                                                                                  |
| אופי הדמוקרטיה הישראלית [מושג רקע]              | <p>☒ בפועל, ההבדלים בין הדגמים השונים של הדמוקרטיות אינם מוחלטים ורבים תומכים בסוגיות שונות בדגמים שונים/ משלבים בין הדגמים</p> <p>☒ בהיותה מדינת לאום יהודית, הדמוקרטיה הישראלית נותנת מקום משמעותי לתפישה רפובליקנית</p> <p>☒ האופי הרצוי של הדמוקרטיה הישראלית שנוי במחלוקת ציבורית</p>                                                                     |
| <b>תרבות פוליטית דמוקרטית</b>                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| תרבות פוליטית דמוקרטית                          | <p>☒ ערכים, אמונות וצורות התנהגות המבטאים הזדהות עם עקרונות הדמוקרטיה</p> <p>☒ ביניהם ניתן למנות רמה גבוהה של השתתפות בבחירות והשתתפות אזרחית, קבלת הכרעת הרוב, הכרה בשלטון החוק והפנמת ערכים כמו פלורליזם, סובלנות, הסכמיות</p> <p>☒ תרבות פוליטית דמוקרטית והחינוך אליה מחזקים את הציבות של המדינה הדמוקרטית</p> <p>☒ לא קיימת במידה שווה בכל הדמוקרטיות</p> |
| סובלנות (עקרון/ערך)                             | <p>☒ קבלת השונה/ יחס מכבד לשונים ממני, לדעותיהם, לאורח חייהם</p> <p>☒ הימנעות מתגובות אלימות מילולית או פיזית בעת מחלוקת</p> <p>☒ הימנעות מהפעלת סמכות שלטונית כלפי עמדות ביקורתיות או מרגיזות</p>                                                                                                                                                             |
| פלורליזם (עקרון/ערך)                            | <p>☒ הכרה בערך של ריבוי/מגוון דעות/עמדות של אנשים או קבוצות</p> <p>☒ עידוד/תמיכה בקיום וביטוי של מגוון דעות/ עמדות של אנשים או קבוצות בחברה</p>                                                                                                                                                                                                                |
| הסכמיות (עקרון/ערך)                             | <p>☒ הסכמה רחבה בין קבוצות בחברה על כללי משחק בסיסיים או על אופייה הבסיסי של החברה והמדינה</p> <p>☒ מחזקת את הציבות ומאפשרת קיום בצוותא על אף חילוקי דעות בתחומים אחרים</p> <p>☒ ישנו מתח בין ערך הפלורליזם המעודד ריבוי דעות לערך ההסכמיות המחזק את האחידות/ הערכים המשותפים</p>                                                                              |
| <b>עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| עקרון הכרעת הרוב                                | <p>☒ עקרון הקובע שמתוך כמה אפשרויות נבחרת/ מתקבלת זו שרוב האוכלוסייה/ רוב הנציגים/רוב המצביעים תומכים בה</p> <p>☒ אסור לרוב לקבל החלטות שפוגעות באופן לא סביר/ בלתי מוצדק בזכויות יסוד ובמיוחד בזכויות המיעוט</p>                                                                                                                                              |
| עריצות הרוב                                     | <p>☒ שימוש לרעה בעקרון הכרעת הרוב/ הרוב מנצל את כוחו לרעה</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| רוב רגיל [מושג רקע]                             | <p>☒ החלטה המתקבלת על פי מספר הקולות הגדול ביותר מבין המשתתפים בהצבעה</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| רוב מוחלט [מושג רקע]                            | <p>☒ החלטה המתקבלת על פי מספר הגדול לפחות באחד ממחצית בעלי זכות ההצבעה או מן המשתתפים בהצבעה</p>                                                                                                                                                                                                                                                               |
| רוב מיוחד/מיוחס [מושג רקע]                      | <p>☒ החלטה המתקבלת על פי אחוז/ מספר מוגדר מראש מכלל בעלי זכות ההצבעה או מן המשתתפים בהצבעה</p> <p>☒ במקרה של רוב מיוחס – המספר גדול יותר מרוב מוחלט</p>                                                                                                                                                                                                        |
| <b>זכויות האדם והאזרח וחובותיו</b>              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| תאוריית/ רעיון הזכויות הטבעיות                  | <p>☒ תפישה מוסרית-פוליטית המתארת זכויות יסוד המוקנות לכל אדם באשר הוא אדם/ באשר הוא נברא בצלם אלוהים / באשר הוא תכלית לעצמו</p>                                                                                                                                                                                                                                |

|                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|-------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                 | <p>ⓧ תיאור הזכויות כטבעיות משמעותו שהן אינן מוענקות ע"י השלטון ואינן תלויות בו. התפישה הדמוקרטית מקבלת כעקרון יסוד את אחריות השלטון לשמירה על הזכויות.</p> <p>ⓧ מקובל למנות בין הזכויות הטבעיות: חיים וביטחון, קניין, חירות, שוויון, כבוד והליך משפטי הוגן</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| התנגשות בין זכויות (או בין זכות לאינטרס ציבורי) | <p>ⓧ הזכויות הן יחסיות/ אינן מוחלטות – הן סותרות לא פעם זו את זו ובאף חברה אנושית הן אינן ניתנות להגשמה באורח מלא. לכן במקרה של התנגשות בין זכויות או בין זכות לאינטרס ציבורי נדרש איזון סביר בין הזכויות/ פגיעה מידתית בזכות הנפגעת</p> <p>ⓧ העילות הבסיסיות המוצדקות להגבלת זכויותיו של אדם היא כאשר מימושן פוגע בזכויות הזולת או באינטרס הציבורי</p>                                                                                                                                                                                                     |
| הזכות לחירות/ ערך/ עקרון החירות                 | <p>ⓧ לכל אדם זכות לחיות/ להחליט/ לעשות/ לפעול/ להימנע מפעולה/ לבחור/ לעצב את אישיותו על פי רצונו החופשי - (היבט חיובי)</p> <p>ⓧ אין לשלול את חירותו של אדם על ידי מעצר או על ידי הגבלת חופש המחשבה והפעולה שלו - (היבט שלילי)</p> <p>ⓧ מן הזכות לחירות נגזרות שורה של חירויות (חופש הביטוי, חופש המחשבה והמצפון, חופש התנועה, חופש העיסוק, חופש הדת, החופש מדת ועוד)</p> <p>ⓧ חוקים רבים בכל חברה מגבילים בהכרח את הזכות לחירות ונגזרותיה וגבולות הפגיעה הסבירה שנויים במחלוקת ציבורית בכל חברה דמוקרטית</p>                                                |
| חופש הביטוי                                     | <p>ⓧ לכל אדם זכות לבטא/ להפיץ את עמדותיו/ דעותיו/ אמונותיו</p> <p>ⓧ בכל דרך (לבוש, פולחן, תקשורת, אמנות, בדיבור, בכתב וכו') ובפומבי/ בגלוי</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| חופש המחשבה והמצפון                             | <p>ⓧ לכל אדם זכות להחזיק בכל דעה/ מחשבה בכל נושא לפי בחירתו</p> <p>ⓧ לכל אדם זכות לפעול בהתאם למצפונו / לא לפעול בניגוד למצפונו</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| חופש התנועה                                     | <p>ⓧ לכל אדם זכות לנוע כרצונו/ להימצא בכל מקום</p> <p>ⓧ (זכות הכניסה החופשית למדינה מוקנית לאזרחים בלבד)</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| חופש העיסוק                                     | <p>ⓧ לכל אדם זכות לעבוד בכל עבודה/ מקצוע / משלח יד (כפוף להכשרה נדרשת/ רישוי)</p> <p>ⓧ (חופש העיסוק מוענק בישראל לאזרחים ותושבים בלבד)</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| חופש הדת                                        | <p>ⓧ לכל אדם הזכות להחזיק בכל אמונה, להשתייך לכל קבוצה דתית, לקיים כל טקס, מנהג, או פולחן</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| חופש מדת                                        | <p>ⓧ לכל אדם הזכות שלא להחזיק באמונה, לא להשתייך לקבוצה דתית, לא לסבול מכפיה או הטפה דתית, לא לקיים טקס או פולחן דתי בניגוד לרצונו</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| הזכות לשוויון/ ערך/ עקרון השוויון               | <p>ⓧ אין להפלות אדם בשל זהותו, שיוכו סממן חיצוני או מגבלה כלשהי (דת, גזע, מין, העדפה מינית, צבע עור, מוצא, מראה חיצוני, מוגבלות מסוימת) (אלא במקרים של שונות רלוונטית לנושא הנידון-הבחנה מותרת).</p> <p>ⓧ מובן מצומצם: לכל אדם הזכות לשוויון בפני החוק ולשוויון פוליטי (הזכות לבחור ולהיבחר). מובן רחב: זכות לשוויון הזדמנויות במובן הכלכלי והחברתי</p> <p>ⓧ אופני היישום הראויים של הזכות לשוויון שנויים במחלוקת ציבורית בכל חברה דמוקרטית (לגבי המובן המצומצם - הגבול בין אפליה פסולה להבחנה מותרת. לגבי המובן הרחב - משמעות שוויון ההזדמנויות הרצוי)</p> |
| אפליה פסולה                                     | <p>ⓧ פגיעה בזכות לשוויון על ידי הענקת יחס שונה לבני אדם</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |

|                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|---------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                           | <p>☒ ללא סיבה מוצדקת, ובפרט בשל זהות, שיוך סממן חיצוני או מגבלה כלשהי (דת, גזע, מין, העדפה מינית, צבע עור, מוצא, מראה חיצוני, מוגבלות מסוימת)</p>                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| מדיניות של הבחנה (מותרת)  | <p>☒ הענקת יחס שונה לבני אדם כאשר השונות רלוונטית לנושא הנידון</p> <p>☒ חוקים רבים מאד בכל דמוקרטיה מבוססים על הבחנה</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| מדיניות של העדפה מתקנת    | <p>☒ הענקת הטבה/העדפה לקבוצה/ לאוכלוסייה מקופחת/ מופלית/ חלשה</p> <p>☒ למשך זמן מסוים</p> <p>☒ במטרה צמצום פערים/ צמצום אי שוויון</p> <p>☒ ישנו ויכוח ציבורי לגבי היקף השימוש הראוי במדיניות זו בין השאר מכיוון שהיא יוצרת אפליה כלפי פרטים אחרים</p>                                                                                                                                                                      |
| הזכות לחיים ולביטחון      | <p>☒ אין לפגוע בחייו ובגופו של אדם/ לכל אדם זכות לחיים ולביטחון אישי</p> <p>☒ חובת המדינה להגן על כל בני האדם החיים בשטחה מפני פגיעה בחייהם ובגופם בידי אחרים</p>                                                                                                                                                                                                                                                          |
| זכות הקניין               | <p>☒ לכל אדם הזכות להחזיק ברכוש/ בדבר שיש לו ערך כלכלי ולעשות בו כרצונו</p> <p>☒ אין לפגוע בקניינו של אדם (הן קנין חומרי והן קנין רוחני)</p>                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| הזכות להליך הוגן          | <p>☒ אדם חף מפשע עד שלא הוכחה אשמתו/ אדם זכאי כל עוד לא הורשע בדין</p> <p>☒ כל אדם זכאי למשפט הוגן ופומבי – (חובה לזכור 2 דוגמאות) – ייצוג ע"י עו"ד, שופטים בלתי תלויים, ענישה בהתאם לחוק בלבד, זכאי לדעת במה הוא נאשם ולראות את הראיות נגדו, זכאי לערער לערכאה גבוהה יותר וכדומה</p>                                                                                                                                      |
| הזכות לכבוד               | <p>☒ הזכות שלא להיות חשוף/ נתון ליחס משפיל/ ליחס מזלזל/ ליחס מבזה/ ליחס פוגעני/ לטיפול או יחס אכזרי ובלתי אנושי</p> <p>☒ הזכות להיות ללא חשיפה/ התערבות/ חדירה לחייו, לגופו, לחפציו (הזכות לפרטיות)</p> <p>☒ הזכות שלא יפרסמו אודותיו/ על אורחותיו/ על דעותיו מידע שיקרי שלילי (הזכות לשם טוב)</p>                                                                                                                         |
| זכויות פוליטיות           | <p>☒ זכויות פוליטיות הינן זכויות הקשורות לתחום הפוליטי/ לשותפות בניהול המסגרת המדינית. (חלקן זכויות אזרח בלבד, וחלקן מבוססות על הזכויות הטבעיות של כל אדם)</p> <p>☒ זכויות פוליטיות שהן זכויות אזרח: הזכות לבחור ולהיבחר, והזכות להתארגן כמפלגה המתמודדת בבחירות (מוענקות לאזרחי המדינה בלבד)</p> <p>☒ זכויות פוליטיות הנובעות מזכויות טבעיות: חופש ההפגנה והמחאה והאפשרות לבקר את השלטון (אינן מוגבלות לאזרחי המדינה)</p> |
| זכויות כלכליות- חברתיות   | <p>☒ זכויות הניתנות/ מוענקות ע"י המדינה</p> <p>☒ במטרה להבטיח קיום אנושי בכבוד/ להבטיח רמת חיים בסיסית</p> <p>☒ ביניהן: הזכות לשירותי בריאות, לחינוך, לביטחון סוציאלי ולרמת חיים בסיסית, לדירה, זכויות עובדים</p> <p>☒ בדרך של הקצאת משאבים ושירותים</p> <p>☒ היקפן ואופיין תלויים במדיניות חברתית-כלכלית/ במדינות דמוקרטיות רבות זכויות אלה מוענקות בצורה מוגבלת ומדודה</p>                                               |
| זכויות עובדים ותנאי עבודה | <p>☒ זכויות שהמדינה מחייבת את המעסיקים להעניק לעובדים על פי חוק</p> <p>☒ הזכות של כל אדם לתנאי עבודה בסיסיים והוגנים</p> <p>☒ כוללת מרכיבים כגון (חובה לציין דוגמא אחת): קביעת שכר מינימום, הגבלת</p>                                                                                                                                                                                                                      |

|                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|----------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                              | <p>מספר שעות עבודה, הבטחת שכר שווה עבור עבודה שווה, מתן ימי חופשה, הגנה מפני פיטורים שרירותיים</p> <p>☒ היקפן ואופיין תלויים במדיניות חברתית-כלכלית/ במדינות דמוקרטיות רבות זכויות אלה מוענקות בצורה מוגבלת ומדודה</p>                                                                                                                                                                                                                                                      |
| זכויות קבוצתיות/ תרבותיות                    | <p>☒ זכויות קבוצתיות הניתנות לקבוצות אתניות-תרבותיות/ מיעוטים לאומיים, באות לידי ביטוי בתחומים הבאים: שפה, חינוך, תרבות, ייצוג כקבוצה</p> <p>☒ מטרתן להסדיר בצורה מוסדית את זהותה הייחודית של הקבוצה במדינה</p> <p>☒ המדינה קובעת את היקף הענקתן ואת מידת התמיכה המוסדית בהן (לעומת זכויות הפרט של המיעוט שהן זכויות יסוד בכל דמוקרטיה)</p>                                                                                                                                 |
| חובות האדם כאדם                              | <p>☒ להכיר בזכויותיו של הזולת/ להימנע מפגיעה בזכויות של אדם אחר</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| חובות האזרח וערכים אזרחיים                   | <p>☒ החובה לציית לחוק ולחובות הקבועות בו (תשלום מיסים, שירות צבאי וכו')</p> <p>☒ ישנו ערך אזרחי להשתתפות בעיצוב החיים הציבוריים (הצבעה בבחירות, ביקורת השלטון, השתתפות אזרחית וכו')</p> <p>☒ ישנו ערך אזרחי בתרומה לקהילה ולמדינה</p>                                                                                                                                                                                                                                       |
| <b>גישות כלכליות חברתיות במדינה דמוקרטית</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| גישה כלכלית-חברתית ליברלית/ ניאו-ליברלית     | <p>☒ מדגישה את החירות הכלכלית על פני השוויון החברתי-כלכלי/ סוברת שחירות מקדמת את טובת החברה כולה ובתוכה את החלשים</p> <p>☒ דגש על יוזמה פרטית ותחרות / פעילות במסגרת שוק חופשי</p> <p>☒ מעורבות המדינה בתחום החברתי-כלכלי היא מינימלית/ מצומצמת. דוגמאות: הפרטה, קיצוץ תקציבים, צמצום קצבאות תמיכה בצמצום המיסוי למינימום</p>                                                                                                                                               |
| גישה כלכלית-חברתית סוציאל-דמוקרטית           | <p>☒ מדגישה את השוויון החברתי-כלכלי על פני החירות הכלכלית/ מקדמת בשם הסולידריות שוויון כלכלי/ צמצום פערים</p> <p>☒ במקרה הצורך הפרט יכול להישען על סיוע חברתי-כלכלי מהמדינה/ הדגשת האחראיות של המדינה כלפי החלש</p> <p>☒ המדינה מעורבת בתחום החברתי-כלכלי במידה רבה/ מחויבת ליצור רשת ביטחון סוציאלית רחבה/ מחויבת להבטיח קיום בסיסי בכבוד לכל אדם/ דוגמאות: סבסוד שירותים, הענקת שירותים חברתיים, חקיקה חברתית, הלאמה</p> <p>☒ תמיכה במיסוי גבוה על העשירונים העליונים</p> |
| <b>גלובליזציה</b>                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| גלובליזציה                                   | <p>☒ תהליכים כלל עולמיים בין מדינות, חברות ויחידים</p> <p>☒ מתארים יכולת תנועה/ מעבר/ ניעות הולכת וגדלה של סחורות, שירותים, מידע, רעיונות ובני אדם</p> <p>☒ במהירות/ בתדירות גבוהה ובקלות יחסית/ בנפח הולך וגדל</p> <p>☒ העולם נתפס כ"כפר גלובלי" והדבר משפיע על תחומי חיים רבים: חברה וכלכלה, תרבות ולאומיות, משפט ויחסים בין מדינות, טשטוש גבולות</p> <p>☒ במקביל מתרחשים בזמננו תהליכים הפוכים של חיזוק זהויות לאומיות ודתיות</p>                                        |
| <b>עקרון הגבלת השלטון</b>                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| עקרון הגבלת השלטון                           | <p>☒ השלטון מחזיק באמצעים (כלכליים, אנושיים, מקורות מידע, מנגנוני אכיפה) המעניקים לו עצמה רבה (חובה לזכור 2 דוגמאות)</p> <p>☒ קיימת סכנה בניצול לרעה של כוחו של השלטון/ בפגיעה בזכויות האדם והאזרח</p>                                                                                                                                                                                                                                                                      |

|                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|--------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                        | <p>או בזכויות קבוצה</p> <p>☒ הפרדת הרשויות ואמצעים מוסדיים/ פורמאליים ולא מוסדיים/ בלתי פורמאליים</p> <p>נועדו למניעת עריצות השלטון</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| <p>הפרדת רשויות (לשם תשאול בבחינה יחשב כעקרון)</p>     | <p>☒ פיצול הכוח השלטוני לשלוש רשויות: מחוקקת, מבצעת ושופטת</p> <p>☒ במטרה להגביל את השלטון / למנוע את ריכוז הכוח בידי גורם שלטוני אחד/</p> <p>לקדם הגנה על זכויות האדם</p> <p>☒ לכל רשות סמכויות ייחודיות בתחומה אך לא מוחלטות/ עירוב סמכויות,</p> <p>ומתקיימים בין הרשויות יחסי איזון, ריסון, פיקוח ובקרה/ איזונים ובלמים</p>                                                                                                |
| חוקה                                                   | <p>☒ מערכת של נורמות וערכי יסוד המנוסחים במסמך מכונן</p> <p>☒ בעלת עליונות משפטית על חקיקה רגילה</p> <p>☒ קובעת את:</p> <p>1. עקרונות וערכי היסוד של המדינה/ חזון/ המאפיינים הייחודיים של המדינה</p> <p>2. מבנה רשויות השלטון סמכויותיהן והיחסים ביניהן</p> <p>3. עקרונות השמירה על זכויות האדם והאזרח במדינה</p>                                                                                                             |
| <p>מנגנוני פיקוח וביקורת פורמליים/ מוסדיים</p>         | <p>☒ ביקורת שמקיימים גופים ומוסדות שלטוניים/ ביקורת של מוסדות: הפרלמנט (אופוזיציה, ועדות הכנסת, כלים פרלמנטריים), מבקר המדינה, נציב תלונות הציבור, מערכת המשפט</p> <p>☒ שהוסמכו לשם כך בחוק</p> <p>☒ לשם הגבלת השלטון/ לשם פיקוח על השלטון ועל חוקיות פעולותיו</p> <p>☒ באמצעות פרסום דוחות/הנחיות/חוקים/מסמכים רשמיים אחרים המציגים את פעולות השלטון</p>                                                                     |
| <p>מנגנוני פיקוח וביקורת בלתי פורמליים/ לא מוסדיים</p> | <p>☒ ביקורת שמקיימים גופים, ארגונים או פרטים באמצעות הפגנות/ שביתות/ עצרות/ עצמות/ יצירות אומנות (קולנוע, טלוויזיה, תיאטרון, ספרות, אמנות פלסטית), הופעה וכתביה באמצעי התקשורת וברשתות חברתיות</p> <p>☒ ללא הסמכה חוקית/ בהתנדבות / מיוזמתם של אזרחים או קבוצות</p> <p>☒ לשם הגבלת השלטון/ ופיקוח עליו ועל חוקיות פעולותיו</p> <p>☒ באמצעות לחץ על קובעי מדיניות/ הבעת ביקורת פוליטית וחברתית על השלטון/ קיום דיון ציבורי</p> |
| <b>עקרון שלטון החוק</b>                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| עקרון שלטון החוק                                       | <p>☒ חובת הציות לחוק חלה על כולם / האזרחים ורשויות השלטון כפופים לחוק/</p> <p>קיימת מערכת חוקים אחת שכולם חייבים לציית לה</p> <p>☒ החוק נחקק ע"י הרשות המחוקקת בתהליך קבוע בחוק/ בהליך דמוקרטי</p>                                                                                                                                                                                                                            |
| עבריינות                                               | <p>☒ הפרת חוק/ עבירה על חוק</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| עבריינות שלטונית                                       | <p>☒ הפרת חוק/ עבירה על החוק על ידי אדם המשמש בתפקיד במערכת השלטונית</p> <p>☒ ניצול סמכות שלא כדין/ ניצול סמכות לרעה/ שימוש במשאבים של הציבור/</p> <p>הפרת חובת האמון המוטלת על משרתי ציבור (יכולה לנבוע מאינטרס אישי, אינטרס קבוצתי-מגזרי או תפישה אידיאולוגית)</p>                                                                                                                                                          |
| אלימות פוליטית/ אידיאולוגית                            | <p>☒ פעולה בלתי חוקית (פגיעה פיזית/ הסתה לאלימות/ פעולה לא חוקית שאינה אלימה)</p> <p>☒ כנגד נציגי השלטון, מוסדות, ארגונים או כל אדם בשל עמדתו הפוליטית</p> <p>☒ נובעת מתוך עמדה פוליטית/אידיאולוגית ו/או מתוך רצון לקדמה</p>                                                                                                                                                                                                  |

|                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                          | <input checked="" type="checkbox"/> מהווה איום על עצם קיומו של המשטר הדמוקרטי                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| סירוב מטעמי מצפון ואידיאולוגיה                                                           | <input checked="" type="checkbox"/> הפרת חוק במצב של קונפליקט פנימי בין המוסר/ המצפון/ אידיאולוגיה פוליטית או אמונה דתית לבין החוק<br><input checked="" type="checkbox"/> העדפת צו המצפון/ עמדה אידיאולוגית על פני חובת הציות לחוק<br><input checked="" type="checkbox"/> תוך מוכנות לשלם מחיר/ לשאת בעונש<br><input checked="" type="checkbox"/> סירוב מאיים על השלטון הדמוקרטי, וגבולות הלגיטימיות שלו שנויות בויכוח ציבורי                                                                                          |
| פקודה בלתי חוקית (מושג רקע)                                                              | <input checked="" type="checkbox"/> הוראה הניתנת על ידי מפקד מוסמך או רשות מוסמכת אך סותרת את החוק או את הנחיות הצבא או חורגת מסמכות נותן הפקודה<br><input checked="" type="checkbox"/> במסגרת צבאית חובה לציית להוראה זו/ אי ציות יגרום להעמדה לדין של הפקוד<br><input checked="" type="checkbox"/> נותן ההוראה נושא באחריות של הפרת החוק<br><input checked="" type="checkbox"/> במסגרת אזרחית אין חובה לציית להוראה/פקודה בלתי חוקית                                                                                 |
| פקודה בלתי חוקית בעליל                                                                   | <input checked="" type="checkbox"/> הוראה אשר ניתנת על ידי מפקד מוסמך או רשות מוסמכת<br><input checked="" type="checkbox"/> ההוראה סותרת ערכי מוסר ומצפון אנושי בסיסיים/ "דגל שחור" מתנוסס מעליה/ "אי חוקיות הדוקרת את העין ומקוממת את הלב"/ אי החוקיות ואי המוסריות גלויה ומובהקת<br><input checked="" type="checkbox"/> חובה שלא לציית לפקודה זו אפילו במסגרת צבאית<br><input checked="" type="checkbox"/> ציות יגרום להעמדה לדין של נותן הפקודה והמבצע                                                              |
| <b>גבולות בדמוקרטיה- זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה, השפעת מצבי חירום על המשטר הדמוקרטי</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| דמוקרטיה מתגוננת                                                                         | <input checked="" type="checkbox"/> הגנה על המשטר הדמוקרטי, עקרונותיו ואופי המדינה (כללי משחק, ערכים דמוקרטים ואופי המדינה)<br><input checked="" type="checkbox"/> מפני אדם או קבוצה שפועלים בזירה הציבורית תוך ניצול הכלים הדמוקרטיים על מנת לפגוע/ לחסל את המשטר הדמוקרטי או באופי המדינה<br><input checked="" type="checkbox"/> במקרים בהם האיום ממשי המדינה מתגוננת על ידי שלילת הזכות להיבחר/ להתארגן ולפעול מבחינה פוליטית/ הגבלת חופש הביטוי                                                                    |
| דמוקרטיה מתגוננת בישראל                                                                  | <input checked="" type="checkbox"/> במדינת ישראל נעשה שימוש ברעיון הדמוקרטיה המתגוננת<br><input checked="" type="checkbox"/> על פי חוק יסוד הכנסת וחוק המפלגות מפלגה לא יכולה להשתתף בבחירות לכנסת אם יש במטרותיה:<br>1. שלילת קיומה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית<br>2. הסתה לגזענות<br>3. תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או ארגון טרור נגד מדינת ישראל                                                                                                                                                           |
| תקנות לשעת חירום/ חקיקת חירום                                                            | <input checked="" type="checkbox"/> הממשלה מוסמכת להתקין תקנה לשעת חירום לטובת הגנת המדינה, ביטחון הציבור וקיום אספקה ושירותים חיוניים<br><input checked="" type="checkbox"/> ייחודן בכך שאף שהן חקיקת משנה, הן יכולות לגבור על הוראות חוק (למעט חוקים חסינים כמו ח"י: כבוד האדם וחירותו, ח"י חופש העיסוק וח"י: הכנסת)<br><input checked="" type="checkbox"/> לפי החוק בישראל ניתן להתקין רק כאשר מוכרז מצב חירום במדינה (ע"י הכנסת). בפועל, מאז הקמת המדינה מוכרז בה על-ידי הכנסת מצב חירום (ההכרזה מחודשת אחת לשנה). |
| מעצר מנהלי                                                                               | <input checked="" type="checkbox"/> מעצר מניעתי מידי ללא הליך פלילי רגיל כנגד העצור/ גם בלי שהוא מואשם בביצוע עבירה כלשהי (סמכותו של שר הביטחון להורות עליו).<br><input checked="" type="checkbox"/> מטרתו למנוע פגיעה בביטחון הציבור/ בטחון המדינה/ זכות לחיים וביטחון של                                                                                                                                                                                                                                             |

|                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                              | <p>אזרחי המדינה</p> <p>☒ הליך הנתון לביקורת רבה בשל הפגיעה הקשה בזכויות ולכן חלות עליו הגבלות בחוק (בסמכות שר הביטחון בלבד לבצע מעצר מנהלי לפרק זמן ארוך, תקף לתקופה של 6 חודשים וניתן להארכה)</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <p><b>פרק ג' - המשטר והפוליטיקה במדינת ישראל</b><br/> <b>(יסודות חוקתיים, הרשות המחוקקת, הרשות המבצעת, הרשות השופטת)</b></p> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| <p><b>יסודות חוקתיים</b></p>                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| <p>המעמד המשפטי של הכרזת העצמאות</p>                                                                                         | <p>☒ הכרזת העצמאות מבטאת חזון לאומי המצוי בישראל בקונצנזוס רחב</p> <p>☒ למגילת העצמאות אין מעמד משפטי מחייב אך בית המשפט קבע שהיא מקור מרכזי לאופן פרשנותם של חוקים אחרים כאשר איננה עומדת בסתירה לחוק מפורש אחר</p> <p>☒ מעמדה המשפטי של ההכרזה התחזק מאז שנכנס לתוקף תיקון לחוקי היסוד הקובע שהם "יכובדו ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל". לפי הגישה הרווחת נותר מעמדה כמקור לפרשנות חוקים בלבד</p>                                                                                                                                                                                         |
| <p>הויכוח על חקיקת חוקה בישראל (מושג רקע)</p>                                                                                | <p>☒ בהכרזת העצמאות נקבע שייערכו בחירות לאסיפה המכוננת שתנסח את חוקת המדינה לא יאוחר מ-1 באוקטובר 1948</p> <p>☒ בפועל נבחרה האסיפה המכוננת ב-1949, ופרץ ויכוח (הנמשך עד היום) האם נכון לחוקק חוקה בישראל</p> <p>☒ שיקולים עיקריים של התומכים: כך נקבע בהכרזת העצמאות, חוקה מסייעת לשמירה על זכויות האדם במדינה דמוקרטית, ברוב המוחלט של המדינות הדמוקרטיות יש חוקה</p> <p>☒ שיקולים עיקריים של המתנגדים: המפלגות הדתיות מתנגדות לחוקה שאיננה ברוח תורת ישראל, חוקה צריכה להתקבל בקונצנזוס רחב שלא קיים בישראל, הנסיבות הביטחוניות בישראל מחייבות סמכויות חירום שעלולות להיפגע עם חקיקת חוקה ליברלית</p> |
| <p>פשרת הררי</p>                                                                                                             | <p>☒ הצעת של ח"כ הררי שהתקבלה ב-1950 והיוותה פשרה בין תומכי ומתנגדי החוקה</p> <p>☒ לפי ההצעה הכנסת תחוקק חוקי יסוד בשלבים כבסיס לחוקה. בסיום חקיקת חוקי היסוד הם יאוגדו לכלל חוקה</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <p>חוק יסוד בישראל</p>                                                                                                       | <p>☒ מהווים את פרקי החוקה העתידית לפי פשרת הררי</p> <p>☒ שונים מחוק רגיל בצורה (נקרא: "חוק יסוד", אין שנת חקיקה), בתוכן (נושאים שבהם עוסקת חוקה) ובמאפיינים נוספים (בחלק מחוקי היסוד על ידי: שריון/ פסקת הגבלה/ יציבות- לא ניתן לשינוי בתקנות שעת חירום)</p> <p>☒ בישראל נחקקו 12 חוקי יסוד</p> <p>☒ ישנה מחלוקת פרשנית האם יש לחוקי היסוד בישראל מעמד חוקתי אף קודם שנעשה הליך לאגדם לכלל חוקה מאוחדת (בעבר סבר בית המשפט שאין להם מעמד חוקתי. בשנת 1995 שינה את פסיקתו והכריז שיש לחוקי היסוד מעמד של חוקה וזהו המצב המשפטי הנוהג בישראל)</p>                                                         |
| <p>חוק יסוד כבוד האדם וחירותו</p>                                                                                            | <p>☒ מפרט את זכויות היסוד של האדם בישראל הכוללות את: (יש לזכור שניים): הזכות לחיים ולשלמות הגוף, זכות הקניין, הזכות לכבוד ולפרטיות, חופש התנועה</p> <p>☒ פסקת הגבלה: ניתן לחוקק חוק הסותר את הזכויות שבחוק היסוד רק בתנאי</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |

|                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|-----------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                   | <p>שהוא "הולם את ערכיה של מדינת ישראל ונועד לתכלית ראויה" ופגיעתו בזכות מידתית</p> <p>☒ שאלת פרשנותו המרחיבה של החוק והשימוש שעושה בו בית המשפט כבסיס לפסילת חקיקה של הכנסת נתונה במחלוקת ציבורית</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| חוק יסוד חופש העיסוק              | <p>☒ החוק מבטיח את חופש העיסוק</p> <p>☒ פסקת הגבלה: ניתן לחוקק חוק הסותר את הזכות שבחוק היסוד רק בתנאי שהוא "הולם את ערכיה של מדינת ישראל ונועד לתכלית ראויה" ופגיעתו בזכות מידתית</p> <p>☒ פסקת התגברות: ניתן לכנסת לחוקק לזמן קצוב חוק הסותר חוק זה גם ללא התקיימות תנאי פסקת ההגבלה</p> <p>☒ שאלת פרשנותו המרחיבה של החוק והשימוש שעושה בו בית המשפט כבסיס לפסילת חקיקה של הכנסת נתונה במחלוקת ציבורית</p>                                                                                 |
| חוק השבות                         | <p>☒ חוק משנת 1950 הקובע שכל יהודי זכאי לעלות לארץ</p> <p>☒ החוק מאפשר גם לבני/בנות זוגם של יהודים, ילדיהם של יהודים ובני/בנות זוגם, ונכדיהם של יהודים ובני/בנות זוגם לעלות לארץ (אם כי הם לא נרשמים כיהודים)</p> <p>☒ חוק זה נובע מתפיסת היסוד של מדינת ישראל כמדינת הלאום של כל יהודי העולם ולכן מקובל לראות בו חוק מבחין ולא חוק מפלה</p> <p>☒ במדינות רבות בעולם קיימת מדיניות הגירה המבוססת על עקרון שבות של בני הלאום</p>                                                               |
| סוגיית מיהו יהודי                 | <p>☒ מדינת ישראל התמודדה במהלך השנים עם השאלה מהי הגדרתו המדויקת של יהודי הזכאי לעלייה לארץ מתוקף חוק השבות</p> <p>☒ בתיקון לחקיקה שבוצע בשנת 1970 נקבע כי "יהודי הוא מי שנולד לאם יהודייה, או שנתגייר והוא אינו בן דת אחרת"</p> <p>☒ החוק אינו מגדיר מהו הגיור המאפשר הגדרה כיהודי לצורך החוק (גיור אורתודוקסי / רפורמי/קונסרבטיבי) והנושא נתון למחלוקת ציבורית רבת שנים</p>                                                                                                                 |
| חוק האזרחות                       | <p>☒ חוק המגדיר את הדרכים השונות לקבלת אזרחות ישראלית</p> <p>☒ חוק זה נובע מתפיסת היסוד של מדינת ישראל כמדינת הלאום של כל יהודי העולם ולכן מקנה אזרחות אוטומטית לכל מי שעולה לארץ מכוח חוק השבות</p> <p>☒ בין הדרכים הנוספות לקבלת אזרחות: ישיבה רצופה בישראל בין השנים 1948-1952 / לידה לאזרחים ישראלים / התאזרחות על בסיס קריטריונים שונים ובכללם מגורים של 3 שנים בישראל וידעת מה של השפה העברית – בכפוף לאישור שר הפנים / שר הפנים רשאי להעניק אזרחות על בסיס תרומה למדינה</p>            |
| <b>הרשות המחוקקת - כנסת ישראל</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| הרשות המחוקקת / פרלמנט / כנסת     | <p>☒ בית הנבחרים - הפרלמנט - הכנסת בישראל מונה 120 חברים</p> <p>☒ מייצגת את ריבונות האזרחים ואת העמדות השונות בחברה</p> <p>☒ תפקידה העיקרי הוא חקיקת חוקים</p> <p>☒ מכוננת את הממשלה ומוסמכת להצביע אי אמון בממשלה</p> <p>☒ מהווה מנגנון פיקוח פורמאלי/ מפקח ומבקר את מדיניותה ופעולותיה של הרשות המבצעת (ע"י אופוזיציה, ועדות, אישור תקציב, כלים פרלמנטריים)</p> <p>☒ בהתאם לפסיקת בית המשפט מהווה גם רשות מכוננת לענייני חוקה</p> <p>☒ בוחרת/ממנה בכירים כמו – נשיא המדינה ומבקר המדינה</p> |

|                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|----------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| תפקידי הכנסת: כינון ממשלה        | ☒ מכוננת את הממשלה ומוסמכת להצביע אי אמון בממשלה                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| תפקידי הכנסת: ייצוג האזרחים      | ☒ מייצגת את ריבונות האזרחים ואת העמדות השונות בחברה                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| תפקידי הכנסת: חקיקה              | ☒ תפקידה העיקרי הוא חקיקת חוקים                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| תפקידי הכנסת: פיקוח וביקורת      | ☒ מהווה מנגנון פיקוח פורמאלי/ מפקח ומבקר את מדיניותה ופעולותיה של הרשות המבצעת ע"י אופוזיציה, ועדות, אישור תקציב, כלים פרלמנטריים                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| תפקידי הכנסת: מינוי בעלי תפקידים | ☒ בוחרת/ממנה בכירים כמו – נשיא המדינה ומבקר המדינה                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| תפקידי הכנסת: אסיפה מכוננת       | ☒ בהתאם לפסיקת בית המשפט מהווה גם רשות מכוננת לענייני חוקה                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| קואליציה                         | ☒ (לרוב) סיעות הקואליציה מהוות יחד רוב של חברי הכנסת בפרלמנט ומהוות את בסיס התמיכה של הממשלה בפרלמנט<br>☒ מבוססת על הסכמים קואליציוניים בין הסיעות המרכיבות אותה                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| אופוזיציה                        | ☒ סיעות הפרלמנט שאינן שותפות בממשלה<br>☒ מספר החברים באופוזיציה קטן בדרך כלל ממספר חברי הקואליציה וממחצית חברי הפרלמנט (למעט במצבים של ממשלת מעבר)<br>☒ תפקידי האופוזיציה: 1. לבקר את השלטון/ לפקח על השלטון/ להציג לו חלופה 2. ליטול חלק בחקיקה ובוועדות הכנסת                                                                                                                                                                                                                                                              |
| סיעה (מושג רקע)                  | ☒ נציגיה של מפלגה בכנסת נקראים חברי סיעה<br>☒ ייתכן ושתי מפלגות יקיימו בכנסת סיעה אחת                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| מליאה                            | ☒ הגוף המרכזי בו נעשית עבודת הכנסת ובו מתקבלות מרבית ההחלטות<br>☒ חברים בגוף זה כל 120 חברי הכנסת<br>☒ דיוני המליאה מתקיימים באולם המליאה וההחלטות מתקבלות ברוב קולות של חברי הכנסת הנוכחים בדיון (למעט סוגיות בהן נדרש בחוק רוב מיוחד)<br>☒ הנושאים העיקריים הנדונים במליאה: הצעה לסדר יום, שאילתה, הצעת חוק או הצעת אי אמון                                                                                                                                                                                                |
| ועדות הכנסת                      | ☒ חלק עיקרי מעבודת חברי הכנסת הוא השתתפות בדיוני ועדות הכנסת (הייצוג בוועדות נקבע על פי היחס של ייצוג הסיעות בכנסת ולסיעות הקואליציה יש רוב בוועדות)<br>☒ הועדות (חלקן קבועות וחלקן מיוחדות) דנות בתחומים מוגדרים (למשל: כספים, כלכלה, חינוך, עבודה רווחה ובריאות, מעמד האישה)<br>☒ נושאי הדיונים (חובה לזכור שתי דוגמאות): דיון על פרטי הצעות חוק וניסוח שלהן, אישור חקיקת משנה, דיון עם אנשי מקצוע וכל עניין אחר אשר נמסר לדיונה ע"י הכנסת<br>☒ תפקיד: ייעול העבודה הפרלמנטארי (בירור פרטים, היוועצות מומחים, שיתוף ציבור) |
| קריאה טרומית                     | ☒ הצעת חוק פרטית של חבר כנסת שעברה את אישור נשיאות הכנסת עולה להצבעה במליאה<br>☒ אם ההצעה זוכה לרוב היא עוברת לטיפול ועדת הכנסת הרלוונטית הדנה בפרטי הצעת החוק ומעצבת את הנוסח שיעלה בקריאה הבאה או ממליצה לדחותה                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |

|                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|-------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                               | <p>☒ (הצעות חוק ממשלתיות פטורות מקריאה טרומית)</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| קריאה ראשונה                  | <p>☒ הצבעה במליאה על הצעת חוק ממשלתית שאושרה בוועדת השרים לענייני חקיקה או על הצעת חוק פרטית שעברה קריאה טרומית</p> <p>☒ אם ההצעה זוכה לרוב היא עוברת לטיפול ועדת הכנסת הרלוונטית הדנה בפרטי הצעת החוק ומעצבת את הנוסח שיעלה בקריאה הבאה או ממליצה לדחותה</p> <p>☒ במסגרת דיון הועדה זכותו של כל ח"כ להציע הסתייגויות לנוסח סעיפי החוק</p>                                                                                                                             |
| קריאה שנייה ושלישית           | <p>☒ לאחר אישור ההצעה בקריאה הראשונה היא נידונה בוועדת הכנסת ואז עולה להצבעה במליאה</p> <p>☒ הכנסת מצביעה על כל אחד מסעיפי החוק ומאשרת/לא מאשרת אותם לאור הסתייגויות הח"כים שהוצעו בדיוני הועדה (קריאה שנייה)</p> <p>☒ לאחר גיבושה הסופי של הצעת החוק במסגרת הקריאה השנייה מצביעה הכנסת על החוק כמכלול מאשרת או דוחה אותו (קריאה שלישית)</p> <p>☒ לאחר אישור החוק בקריאה שלישית, חותמים עליו יו"ר הכנסת, רה"מ, הנשיא והשר הרלוונטי, הוא מתפרסם ברשומות ונכנס לתוקף</p> |
| הצבעת אי אמון                 | <p>☒ כלי לפיקוח על הממשלה במשטרים פרלמנטריים (הממשלה תלויה באמון הפרלמנט)</p> <p>☒ לפרלמנט יש יכולת להביא לסיום כהונת הממשלה על ידי הצבעת אי אמון</p> <p>☒ לפי החוק בישראל, הצבעת אי-אמון בממשלה מתקבלת רק כאשר רוב של 61 חברי-כנסת, מביעים תמיכה במועמד חלופי לכהן כראש הממשלה</p>                                                                                                                                                                                    |
| חוק התקציב                    | <p>☒ חוק תקציב המדינה קובע את תקציב המדינה לשנה אחת (ובמקרים חריגים לשנתיים)</p> <p>☒ כלי לפיקוח וביקורת של הכנסת על הממשלה, ועל סדר קדימויות שלה בכל תחומי החיים של מדינת ישראל</p> <p>☒ אי אישור הצעת חוק התקציב כמוהו כהצבעת אי אמון בממשלה</p> <p>☒ אסור לקבוע בתקציב הקצבות לגופים שמחוץ לממשלה, אלא יש לקבוע הקצאה לסוג פעילות, והתמיכה מחולקת לפי אמות-המידה כלליות ושוויוניות</p>                                                                              |
| <b>הרשות המבצעת- הממשלה</b>   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| הרשות המבצעת                  | <p>☒ הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה והיא אחראית על קביעת מדיניות ויישומה בכל תחומי החיים במדינה</p> <p>☒ בתחום החקיקה הממשלה יוזמת הצעות חוק ממשלתיות, עוסקת בחקיקת משנה של צווים ותקנות, קובעת תקנות לשעת חירום</p> <p>☒ לממשלה "סמכות שיורית" לפעול בכל תחום, אלא אם החוק מונע זאת ממנה או מטיל את הסמכות על גורם אחר</p> <p>☒ הממשלה מכהנת מכח אמון הכנסת</p>                                                                                                    |
| תהליך כינון הממשלה (מושג רקע) | <p>☒ כאשר צריך להרכיב ממשלה מטיל הנשיא את המשימה על אחד הח"כים (בדרך כלל ראש הסיעה הגדולה)</p> <p>☒ במידה ולא הצליח תוך 28 יום הוא רשאי להאריך תקופה זו ב-14 יום או להטיל את המשימה על ח"כ אחר</p> <p>☒ עם השלמת הרכבת הממשלה, ראש הממשלה המיועד מציג את שרי ממשלתו ואת קווי היסוד של הממשלה בפני הכנסת ומקבל את אמונה</p>                                                                                                                                             |
| קואליציה צרה-רחבה             | <p>☒ קואליציה צרה – קואליציה המבוססת על רוב קטן של חברי הכנסת</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |

|                                                                                                                                                          |                                      |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------|
| קואליציה רחבה – קואליציה המבוססת על רוב גדול יחסית של חברי הכנסת                                                                                         | (מושג רקע)                           |
| ממשלה המבוססת על שיתוף פעולה בין המפלגות הגדולות היוצרות קואליציה רחבה                                                                                   | ממשלת אחדות לאומית                   |
| מטרתה להבטיח יציבות פוליטית, לפתור מצב של תיקון פוליטי או לחזק את הלגיטימציה של הממשלה בזמני חירום ומשבר                                                 | (מושג רקע)                           |
| קבלת החלטות והתוויות קווי פעולה בתחומים שונים הנמצאים באחריות משרדי הממשלה                                                                               | תפקידי הממשלה: קביעת מדיניות ויישומה |
| הממשלה מוסמכת לעשות בשם המדינה כל פעולה שאינה מוטלת בחוק על רשות אחרת (זהו חריג לכלל שהרשות המבצעת מוסמכת לפעול רק בתחומים שהוסמכה לעסוק בהם)            | תפקידי הממשלה: סמכות שירות של הממשלה |
| אין לפגוע בזכויות אדם מכוח סמכות שירות, ולעניין זה נחוצה לכן הסמכה מפורשת בחוק                                                                           |                                      |
| חקיקה הנעשית על ידי הרשות המבצעת / השרים / רשות מקומית (באמצעות: צווים, תקנות, חוקי עזר עירוניים)                                                        | תפקידי הממשלה: חקיקת משנה            |
| נועדה לאפשר ביצוע החוק וקידום מטרותיו ע"י פירוט העקרונות שנקבעו בחקיקה ראשית                                                                             |                                      |
| אסור שחקיקת משנה תסתור חקיקה ראשית                                                                                                                       |                                      |
| נתונה לפיקוח של ועדות הכנסת                                                                                                                              |                                      |
| הממשלה מוסמכת להתקין תקנה לשעת חירום לטובת הגנת המדינה, ביטחון הצבור וקיום אספקה ושירותים חיוניים                                                        | תפקידי הממשלה: תקנות לשעת חירום      |
| ייחודן בכך שאף שהן חקיקת משנה, הן יכולות לגבור על הוראות חוק (למעט חוקים חסינים כמו ח"י: כבוד האדם וחירותו, ח"י חופש העיסוק וח"י: הכנסת)                 |                                      |
| לפי החוק בישראל ניתן להתקין רק כאשר מוכרז מצב חירום במדינה (ע"י הכנסת). בפועל, מאז הקמת המדינה מוכרז בה על-ידי הכנסת מצב חירום (ההכרזה מחודשת אחת לשנה). |                                      |
| כל שר בממשלה נושא באחריות על כל החלטות הממשלה גם אם התנגד להחלטה מסוימת אך נותר בדעת מיעוט                                                               | אחריות ממשלתית משותפת                |
| מתוקף אחריות זו מנוע שר מלמתוח ביקורת על החלטת הממשלה בפומבי או להצביע נגדה בכנסת                                                                        |                                      |
| לכל שר בממשלה אחריות כלפי הכנסת והממשלה ביחס לנושאים שבתחום משרדו ולפעולות סגל עובדיו, אף אם נעשו שלא בידעו                                              | אחריות מיניסטריאלית                  |
| חובתו של שר לדווח בכנסת על פעולות משרדו, להשיב על שאילתות ועל הצעות לסדר היום הקשורות לתחום משרדו, וכן לתקן בעיות שבתחום משרדו                           |                                      |
| האחריות המיניסטריאלית היא ציבורית בלבד ולא משפטית (לעומת אחריות אישית שמוטלת על השר ביחס למעשים או מחדלים שביצע בעצמו)                                   |                                      |
| הממשלה מסמיכה ועדות שרים קבועות או זמניות לדון בנושאים מסוימים ולקבל החלטות כדי לייעל את פעילותה                                                         | ועדות שרים (מושג רקע)                |
| אם שר לא הגיש ערר למליאת הממשלה תוך פרק זמן מסוים ייראו את החלטת הוועדה כהחלטת הממשלה כולה                                                               |                                      |
| בין ועדות השרים הקבועות (יש לזכור שתיים): ועדת השרים לעניני בטחון (הקבינט), ועדת השרים לעניני כלכלה, ועדת השרים לעניני חקיקה, ועדת השרים                 |                                      |

| לענייני התיישבות, ועדת השרים לענייני סמלים וטקסים |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|---------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| הרשות השופטת                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| הרשות השופטת - בתי המשפט                          | <p>☒ מערכת בתי משפט (שלום, מחוזי, עליון) המכריעה בסכסוכים בין האזרחים לבין עצמן ובינם לבין רשויות השלטון</p> <p>☒ בודקת האם פעולותיהם של האזרחים ושל הרשויות נעשות בהתאם לחוק (היא המוסמכת לפרש את החוק)</p> <p>☒ מפקחת על חוקיות הפעולות של הרשות המבצעת</p> <p>☒ בהתאם לפסיקת בית המשפט בסמכותו לפקח על הרשות המחוקקת על ידי ביקורת שיפוטית בהתאם לחוקי היסוד. נושא זה שנוי במחלוקת ציבורית</p>                                                                                                                                                                                                 |
| אי התלות של הרשות השופטת                          | <p>☒ הרשות השופטת עצמאית בהחלטותיה השיפוטיות</p> <p>☒ במטרה להבטיח מימוש הזכות להליך הוגן, עקרון שלטון החוק ושמירה על אמון הציבור במערכת המשפט</p> <p>☒ עקרון זה מובטח באמצעות מספר כללים (חובה לזכור שתי דוגמאות): מרות החוק – השופטים כפופים אך ורק לחוק ופוסקים לפיו, תנאי העסקת השופטים - שכר השופטים גבוה ונקבע ע"י ועדת הכספים של הכנסת, משך כהונת שופט הוא עד גיל פרישה (70), אסור לשופט לשמש בכל תפקיד פוליטי, הדחת שופט נעשית בגין עבירות חמורות ולא בגין תוכן פסקי הדין שלו, חסינות השופטים – חסינות מפני אחריות אזרחית בגין הכרעות שיפוטיות ומפני חקירה פלילית (ללא אישור היועמ"ש)</p> |
| משפט פלילי                                        | <p>☒ עוסק בעברות על החוק הפוגעות בשלום הציבור בסדר החברתי או בביטחון המדינה (שהמחוקק בחר להטיל עונש על העוברים עליהן)</p> <p>☒ המשפט מברר האם מגיע עונש וקובע מהו לפי הנסיבות</p> <p>☒ המדינה היא התובעת והנאשם הוא אדם או תאגיד</p> <p>☒ - הענישה במשפט הפלילי יכולה להיות מאסר (או עונש מוות במקרים נדירים) או קנס</p>                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| משפט אזרחי                                        | <p>☒ עוסק בסכסוכים שבין אדם לחברו</p> <p>☒ המשפט מכריע בסכסוך בין הצדדים על פי החוק והראיות</p> <p>☒ התובע הוא אדם או תאגיד (לרבות המדינה או רשות מקומית) והנתבע הוא אדם או תאגיד</p> <p>☒ במשפט אזרחי אין ענישה ובסופו מתקבלת החלטה על חיוב כספי של המפסיד או הוראה אחרת לביצוע</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| בית משפט השלום (לאקסטרנים)                        | <p>☒ נמצא בכל עיר בינונית או גדולה (30 בכל הארץ)</p> <p>☒ עוסק במשפטים אזרחיים ובעבירות פליליות בסדר גודל נמוך יחסית</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| בית משפט מחוזי (לאקסטרנים)                        | <p>☒ נמצא בשש ערים בארץ</p> <p>☒ עוסק במשפטים אזרחיים על סכומים גדולים/עבירות כבדות (פשע)</p> <p>☒ בית המשפט המחוזי מהווה סמכות לערעור על החלטות בימ"ש השלום ומהווה גם בימ"ש לעניינים מנהליים</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| בית המשפט העליון (לאקסטרנים)                      | <p>☒ יושב בירושלים</p> <p>☒ מהווה סמכות ערעור עליונה על החלטות בימ"ש מחוזי</p> <p>☒ פסיקה בבית המשפט העליון נחשבת לתקדים מחייב לערכאות נמוכות יותר</p> <p>☒ מתפקד גם כבג"ץ בו האזרח תובע את המדינה על עוול שנעשה לו</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |

|                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-----------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| בג"צ                                    | <p><input checked="" type="checkbox"/> בית משפט גבוה לצדק (אחד מתפקידיו של בית המשפט העליון)</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> מאפשר לכל אדם/ארגון לעתור בקשר להחלטות של רשויות המדינה או גופים ציבוריים אשר לדעתו גורמות לו עוול או פוגעות בזכויותיו</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> משמש ערכאה ראשונה ואחרונה בסוגיות בהן הוא מטפל</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> פועל באמצעות צווים שמבטלים החלטות או פעולות של רשויות המדינה (יש לזכור דוגמא אחת):</p> <p>צו על תנאי - צו של בג"צ המורה לרשות המשיבה בעתירה להופיע בפני בג"צ ולהציג את עמדתה לגבי העתירה, צו ביניים - צו של בג"ץ למשיבה בעתירה להקפיא את המצב הקיים עד לסיום הדיון בעתירה (ניתן במקרים בהם מדובר בצעדים בלתי הפיכים של הרשויות), צו החלטי - צו הניתן בסיום הדיון בעתירה ומשמעו קבלת העתירה על ידי בג"צ, ביטול החלטת הרשות והנחייה כיצד לפעול</p> |
| ביקורת שיפוטית                          | <p><input checked="" type="checkbox"/> ביקורת של מערכת המשפט (בדרך כלל על ידי בג"ץ) על הרשות המחוקקת ועל הרשות המבצעת</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> מתבטאת בישראל מאז המהפכה החוקתית במידה רבה ע"י פסילת חוקים הסותרים חוקי יסוד</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> סמכות בית המשפט לביקורת שיפוטית והיקפה הראוי שנויים במחלוקת ציבורית</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| אקטיביזם שיפוטי                         | <p><input checked="" type="checkbox"/> מדיניות מרחיבה של בית המשפט בהתערבותו בפעולות הרשות המבצעת והמחוקקת</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> באה לידי ביטוי בבחינת סבירות שיקול הדעת של הממשלה במינויים ובהחלטות שונות ובמהפכה החוקתית</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> נתונה בויכוח ציבורי-ערכי במדינת ישראל</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| המהפכה החוקתית והויכוח לגביה (מושג רקע) | <p><input checked="" type="checkbox"/> ב-1992 נחקקו שני חוקי היסוד הקשורים לזכויות אדם: כבוד האדם וחירותו, חופש העיסוק</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> בפס"ד בנק המזרחי (1995) קבע בית המשפט שהסמכות לקבוע האם חוק מסוים פוגע בזכויות אדם ולפיכך בטל עוברת לידיו, שכן הוא מחשיב את אותם חוקי היסוד כחוקה</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> לאור זאת נפסלו מאז כ - 15 חוקים שנחקקו בכנסת</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> סמכות זו של בית המשפט וההיקף הראוי של הפעלתה מצויים בויכוח ציבורי</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |